

ו. יד נכווית

החיי אדם הביא חומרא בכלי שני שלא מצאנו כמותה בשאר האחרונים, שאם החוס בכלי שני הוא כשיעור שהיד נכווית בו, גם כלי שני מבשל:

43. חיי אדם | חלק ב-ג כלל כ סעיף ד

ואם הוא רותח כל כך עד שהיד נכווית בו, נראה לי דלכולי עלמא מבשל.

מקורו של החיי אדם הוא מדברי הרמב"ם לגבי קביעות למעשר, שם הרמב"ם כותב שכלי שני שהיד נכווית בו מבשל לענין מעשר:

44. רמב"ם | הלכות מעשר פרק ג הלכה טו

השמן משירד לעוקה אע"פ שירד נוטל מן העקל ומן הממל ומבין הפסין ונותן לקערה קטנה ולתמחויו לתוך התבשיל אעפ"י שהוא חם, מפני שאינו מתבשל בכלי שני, ואם היה חם ביותר כדי שיכוה את היד לא יתן לתוכו מפני שהוא מתבשל.

נחלקו האחרונים האם להחמיר כחומרת החיי אדם, והמשנה ברורה פסק את דינו להלכה.

מאידך, החזון איש פקפק בחומרא זו כיון שהבבלי אינו פוסק כן, אך בכל זאת הסתפק איך לפסוק מכיוון שהיו ספק דאורייתא, ואילו הילקוט יוסף מקל לגמרי:

45. משנה ברורה | סימן שיח ס"ק נח

כ"ז שהיד סולדת בו - עין בח"י אדם שכתב דהיכא שהיד נכווית בו לכו"ע מבשל אפילו בכלי שני.

46. חזון איש | אורח חיים סימן נב אות יט

וכל זה במים שהיד סולדת, אבל אם המים רותחים ביותר שיר אדם נכווית יש בישול בכ"ש בכל דבר וכמש"כ במ"ב סקמ"ח בשם הח"א, והוא מדברי הרמב"ם פ"ג מה' מעשר הט"ו ופי' בן דברי הירושלמי...

ומיהו כתבנו שם דגמ' דידן פליגא, ומ"מ קשה להקל באיסור שבת, ולפי"ז נפל בבירא היתר כלי שני, דקשה לשער בין י"ס לנכווית...

ומיהו מעיקר הדין נראה דאין איסור בכלי שני אפי' יד נכווית כיון דלא הזכירו זה הפוסקים הרי"ף והר"מ והרא"ש וטוש"ע, והסמ"ג לא אסר אלא פת.

47. ילקוט יוסף | סימן שיח סעיף מו

כלי שני אינו מבשל אפילו אם היד סולדת בו, או נכווית בו...

ח. מגיס

במסכת שבת וביצה מבואר שהמגיס (הגסה - ערבוב האוכל בסייף) בזמן שהקדירה על האש חייב מהתורה:

48. תלמוד בבלי | מסכת ביצה דף לד עמוד א

תניא, אחד מביא את האור, ואחד מביא את העצים, ואחד שופת את הקדרה, ואחד מביא את המים, ואחד נותן בתוכו תבלין, ואחד מגיס - כולן חייבין.

49. תלמוד בבלי | מסכת שבת דף יח עמוד ב

צמר ליורה לגזור? אמר שמואל ביורה עקורה, וניחוש שמא מגיס בה...

50. רש"י | מסכת שבת דף יח עמוד ב

לגזור - שמא יחקה בתולים. עקורה - מעל האור. מגיס - מהפך בה, ובמנוסל הוי נישול.

נחלקו הראשונים באיזה אופן שייך איסור הגסה. דעת הר"ן ורוב הראשונים היא שאיסור הגסה נאמר דווקא בקדירה שאינה מבושלת (לר"ן, מהר"ג שהגיע הקדירה למאכל בן דורסאי נחשבת הקדירה למבושלת, ולדין חיי מבושלת משה שתבשל כל צורכה), אך אם הקדירה מבושלת כבר, לא שייך שיבשל עי"י הגסה. ואילו דעת הכלבו היא שאף בקדירה המבושלת כל צורכה יש איסור בישול מדאורייתא עי"י הגסה.

51. ר"ן על הרי"ף | שבת ו ע"ב בדפי הרי"ף ד"ה ומדאמר'

ומדאמר' ביורה עקורה וטוחה ש"מ דאפי' בעקורה איכא משום מגיס ואיכא משום מבשל אבל כל שנתבשל כמאכל בן דורסאי תו ליכא למיחש להכי.

52. ספר כלבו | סימן לא

וקיימא לן דמגיס חייב משום מבשל אפילו בקדירה מבושלת כל זמן שהיא על האש.

שער הציון תמה על חומרת הכלבו :

53. שער הציון | סימן שיח ס"ק קמ"ה

ולא אדע הטעם, דמאי עדיפא הגסה מביטול ממש, וכל הפוסקים מודים דמבטל כל צרכו אין בו משום ביטול, וכן איתא בתוספתא בהדיא, ועל כל פנים בדיעבד בוודאי אין לאסור בזה, וכדעת שאר פוסקים:

אולם, הפרי מגדים (הדן בביטול הרמב"ם) והאגרות משה הביאו טעמים לדינו של הכלבו :

54. פרי מגדים | משבצות זהב סימן רנב סעיף א

אע"פ דאין ביטול אחר ביטול, הגסה פועלת יותר.

55. שו"ת אגרות משה | אורח חיים חלק ד סימן עד

ואיכא קצת טעם לע"ד דאף שהקדרה הוא מבטל כל צרכו, סובר שאירע הרבה פעמים שאיכא קרטין (מן ירק) דלא נתבטלו כל צרכן אף שהן ראויין לאכול דהוא אגב רובא דרובא מהקדרה שהוא מבטל כל צרכו, והגסה שמערב כשהוא על האש עושה שיתבטל גם הם.

עוד נחלקו הראשונים האם יש איסור להוציא ע"י כף מקדירה שיש בה איסור הגסה, כיוון שגם הוצאה ע"י כף הוי כעין הגסה :

56. רמב"ם | הלכות שבת פרק ג הלכה יא

אסור להכניס מגריפה לקדרה בשבת והיא על האש להוציא ממנה בשבת מפני שמגיס בה וזה מצרכי הביטול הוא ונמצא כמבטל בשבת...

57. השגת הראב"ד | שם

אמר אברהם: הפריז על מדותיו שאסר אפי' להוציא מן הקדירה במגריפה.

השולחן ערוך פוסק כשיטת ר"ן שדווקא במאכל שאינו מבטל כל צרכו יש איסור הגסה, ופוסק כרמב"ם שאף להוציא בכף אסור, אך במאכל שמבטל כל צרכו מתיר השולחן ערוך להוציא מהתבטיל ע"י הכף ולהגיס. הרמ"א, לעומת זאת, מחמיר שאף במבטל כל צרכו יש להיזהר בהגסה ובהוצאה בכף.

58. שולחן ערוך | אורח חיים סימן שיח סעיף יח

האלפס והקדירה שהעבירן מרותחין מעל גבי האור, אם לא נתבטל כ"צ אין מוציאין בכף מהם שנמצא מגיס ואיכא משום מבטל, ואם נתבטל כל צרכו מותר... הנה: ולכתחלה יש ליזהר אף בקדירה בכל ענין.

המשנה ברורה מסכם למעשה :

59. משנה ברורה | שם ס"ק קי"ז

אף בקדירה וכו' - אלא יהפוך הקדירה לקערה ולא יוציא בכף. ועיין באחרונים דלא נהיגין להחמיר בזה דבאמת העיקר כמו שכתבנו מתחלה דמבטל כל צרכו אפי' להגיס מותר... והרצה להחמיר יחמיר בהגסה ממש, אבל להוציא בכף אין להחמיר כלל בנתבטלה כל צרכה ואינה על האש.

ראינו אפוא, שתבטיל המבטל כל צרכו שאינו על האש, לשולחן ערוך מותר להוציא בכף ולהגיס, ולמשנה ברורה, מותר להוציא בכף, ולהחמיר שלא להגיס. על כל פנים, היתרו של השולחן ערוך והמשנה ברורה מתייחס למצב שהקדרה אינה על האש, ודן המשנה ברורה בנידון מעשי מאד כאשר תקדירה על האש ומבטלת כל צרכה האם מותר להוציא בכף :

60. משנה ברורה | סימן שיח ס"ק קיג

שהעבירן מרותחין - נקט שהעבירן לרבותא, דאפי' בזה אסור כשלא נתבטל כל צרכו, ונתבטל כל צרכו אפי' עומד ע"ג האור מותר להוציא בכף כן משמע בב"א אבל באליה רבה מסיק דיש לאסור בזה :

למעשה פוסקי אשכנז נקטו להחמיר, ואילו פוסקי ספרד הקלו להוציא הכף מהתבטיל והחמירו רק בהגסה על האש :

61. אורחות שבת | פרק ראשון סעיפים צג, צה

צג. יש מהראשונים שכתב דקדרה העומדת על האש יש בה איסור הגסה מהתורה אף אם התבטיל שבה מבטל כל צרכו, וכתבו הפוסקים לחוש לדבריו.

ולכן כתבו הפוסקים דאין להוציא בכף תבטיל מקדרה העומדת על האש משום שהוצאה זו מערכת את התבטיל, והיינו אף כאשר התבטיל מבטל כל צרכו.

צה. יש שהורו שקדרה העומדת על גבי הפח [בלע"ז] שלא כנגד הלהבה מותר להוציא ממנה בכף אם התבטיל שבה מבטל כל צרכו אף אם היא מונחת על הפח במקום שהיד סולדת בו.

היתר זה לא נאמר בפלטה חשמלית, הואיל וכל שטחה נידון כאש ממש, ולכן אין להוציא בכף מקדרה העומדת על גבי פלטה חשמלית.